

PWYLLGOR CRAFFU GOFAL
11/04/24

Presenoldeb:

Y Cynghorwyr:- Beth Lawton (Cadeirydd), Menna Baines, Jina Gwyrfai, R. Medwyn Hughes, Dewi Jones, Eryl Jones-Williams, Linda Morgan, Gwynfor Owen, Gareth Coj Parry, Rheinallt Puw, Meryl Roberts, Angela Russell ac Einir Wyn Williams.

Swyddogion yn bresennol:- Llywela Haf Owain (Uwch Ymgynghorydd Iaith a Chraffu) ac Eirian Roberts (Swyddog Gwasanaethau Democratiaeth).

Eraill yn bresennol:- Y Cyngorydd Elin Walker Jones (Aelod Cabinet Plant a Theuluoedd), Huw Dylan Owen (Cyfarwyddwr Statudol Gwasanaethau Cymdeithasol), Marian Parry Hughes (Pennaeth Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd) ac Aled Gibbard (Pennaeth Cynorthwyol Adnoddau - Plant a Chefnogi Teuluoedd).

Yn bresennol ar gyfer eitem 5:- Y Cyngorydd Dilwyn Morgan (Aelod Cabinet Oedolion, Iechyd a Llesiant), Rhion Glyn (Pennaeth Cynorthwyol - Oedolion, Iechyd a Llesiant) a Geraint Wyn Jones (Swyddog Gofal Cwsmer - Oedolion, Iechyd a Llesiant).

Yn bresennol ar gyfer eitem 7:- Y Cyngorydd Beca Brown (Aelod Cabinet Addysg), Vera Jones (Rheolwr Gwasanaeth Democratiaeth ac Iaith), Delyth Gibbard (Uwch Athrawes Arbenigol Cyfathrebu a Rhyngweithio), Lucy Hemmings (Arweinydd Ymarfer Awtistiaeth) ac Einir Wyn Peters (Uwch Seicolegydd Addysgol).

1. YMDDIHEURIADAU

Derbyniwyd ymddiheuriadau gan Y Cynghorwyr Anwen Davies, Elwyn Jones a Linda Ann Jones.

Dymunwyd gwellhad buan i aelodau sy'n wael ar hyn o bryd.

2. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Datganodd y Cyngorydd Gwynfor Owen fuddiant personol yn eitem 7 oherwydd bod ei fab yn awtistig.

Roedd o'r farn bod y buddiant yn rhagfarnu, a gadawodd y cyfarfod yn ystod y drafodaeth ar yr eitem.

3. MATERION BRYD

Dim i'w nodi.

4. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion y cyfarfod blaenorol o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 1 Chwefror, 2024 fel rhai cywir.

5. GWEITHDREFN CWYNION, YMHOLIADAU A DIOLCHIADAU AR GYFER 2022-23 – ADRAN PLANT A CHEFNOGI TEULUOEDD AC ADRAN OEDOLION, IECHYD A LLESANT

Croesawyd yr Aelod Cabinet Plant a Theuluoedd, yr Aelod Cabinet Oedolion, Iechyd a Llesiant a'r swyddogion i'r cyfarfod.

Cyflwynwyd - Adroddiad Blynyddol ar y Weithdrefn Cwynion, Ymholiadau a Diolchiadau'r Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd ac Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant ar gyfer 2022-23. Gwahoddwyd y pwyllgor i graffu'r trefniadau ar gyfer delio'n effeithiol â chwynion a dderbyniwyd gan ddefnyddwyr gwasanaeth a'u cynrychiolwyr.

Gosododd y ddau Aelod Cabinet y cyd-destun gan ddiolch i staff y ddwy adran am eu hymroddiad wrth ymateb i gwynion a diolchiadau gan y cyhoedd a defnyddwyr gwasanaeth. Yna rhoddodd y Swyddog Gofal Cwsmer – Oedolion Iechyd a Llesiant drosolwg o gynnwys yr adroddiad.

Yna rhoddwyd cyfle i'r aelodau ofyn cwestiynau a chynnig sylwadau.

Gofynnwyd am roi gwybod i'r aelodau os oes tueddiad o rywbeth yn mynd o'i le, yn hytrach na bod yr aelodau yn clywed am y cwynion hynny ar y cyfryngau, neu gan aelodau o'r cyhoedd. Mewn ymateb, nodwyd :-

- Y dymunid osgoi sefyllfaedd o'r fath ac y ceisid sicrhau bod y cyswllt â Thîm y Wasg y Cyngor yn gweithio mor hwylus â phosib' o safbwynt rhoi gwybod iddynt am unrhyw beth sy'n debygol o godi.
- Yn amlwg, bod enghreifftiau yn codi weithiau lle nad oedd hynny wedi digwydd, a bod wastad lle i wella.

Nodwyd ei bod yn gysur gweld bod yna weithdrefn glir ar gyfer cyflwyno cŵyn ac ar gyfer delio â chŵyn, ond awgrymwyd bod dweud wrth bobl na ellir derbyn eu cŵyn ar y pryd oherwydd bod ymchwiliad arall ar y gweill yn achosi mwy o bryder i'r bobl hynny, sydd eisoes wedi cyrraedd pen eu tennyn. Holwyd beth oedd y trefniadau ar gyfer ail-gyflwyno cŵyn o'r fath wedi i ymchwiliad arall ddod i ben. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Na ellid yn gyfreithiol ymateb i gŵyn os oes ymchwiliad, e.e. ymchwiliad Heddlu, ar y gweill oherwydd y gallai hynny ragfarnu unrhyw ymchwiliad arall.
- Bod y person sy'n cyflwyno cŵyn yn derbyn taflen yn egluro nad oes modd ymchwilio i gŵyn yn syth mewn rhai achosion ac yn eu gwahodd i ail-gyflwyno'r gŵyn unwaith y bydd unrhyw ymchwiliad arall wedi dod i ben.
- Mewn rhai achosion, e.e. ymchwiliad o dan y drefn Diogelu, bod modd darganfod bod y broses wedi dod i ben a chynnig i'r achwynydd ail-gyflwyno ei gŵyn. Weithiau hefyd, gallai proses oedd wedi cychwyn eisoes fod yn ddigonol i ddatrys mater fel nad oedd angen ail-godi cŵyn.

Nodwyd mai'r ddau ganfyddiad sy'n dod allan o'r adroddiad eleni yw bod disgwyliadau teuluoedd o'r gwasanaeth yn hynod o uchel a bod angen cyfathrebu clir a chyson. Holwyd a oedd modd rheoli disgwyliadau drwy roi gwybod i deuluoedd o'r cychwyn nad oes modd i'r Cyngor gynnig popeth iddynt. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Y credid bod hyn yn berthnasol i'r Adran Plant oherwydd ymyrraeth y Gwasanaeth ym mywydau teuluoedd ar faterion diogelu ynghyd â chymhlethdod y prosesau.
- O ran materion diogelu, derbynnid cwynion bod gwarcheidwaeth plant yn ôl yn y teuluoedd, ac ati, ond os oedd yr Adran wedi mynd drwy'r holl weithdrefnau a'r holl bosibiliadau, roedd yn fater o gyfathrebu hynny gyda'r teulu.
- Ei bod yn amhosib' dweud ar gychwyn ymchwiliad diogelu sut mae'r trefniadau yn mynd yn eu blaenau a beth fydd canlyniad hynny. Gan hynny, roedd yn fater o gyfathrebu â theuluoedd mewn ffordd sy'n sensitif i'w hanghenion hwy, gan wybod y

byddent yn siomedig ar adegau, ac wrth gwrs, yn dymuno cyflwyno cwynion am hynny.

- Y ceisid datrys cwynion o'r fath ar y cam cyntaf drwy gyfarfod â'r teuluoedd i egluro beth sy'n digwydd a'r rhesymau dros hynny.

Nodwyd ei bod yn dda gweld nad oedd unrhyw achosion wedi'u cyfeirio at yr Ombwdsmon, a bod yr holl gwynion wedi'u datrys yn y cam cyntaf.

Nodwyd bod nifer y cwynion yn isel iawn o ystyried nifer yr achosion mae'r Gwasanaethau Cymdeithasol yn ymdrin â hwy, ond mynegwyd peth pryder ynglŷn â'r diffiniad o gŵyn o gofio bod yr aelodau hefyd yn derbyn cwynion gan eu hetholwyr (eithr nid yn gwynion ffurfiol) ac yn eu cyfeirio at yr adrannau. Diolchwyd i'r swyddogion am ddarparu atebion i'r cwynion hynny a nodwyd bod hyn yn gam mawr ymlaen i atal cŵyn neu ymholiad anffurfiol rhag mynd yn gŵyn ffurfiol. Nodwyd hefyd bod disgwyliadau pobl yn sicr o fod yn uchel o feddwl eu bod yn bryderus am eu teuluoedd neu hwy'u hunain fel unigolion. Mewn ymateb i'r sylw ynglŷn â'r diffiniad o gŵyn, nodwyd:-

- Bod diffiniad o gŵyn swyddogol yn y rheoliadau a ddarperir gan Lywodraeth Cymru.
- Y derbynnid llawer o ymholiadau ynglŷn â statws y gwasanaeth a ddarperir i unigolyn, ayb, gan aelodau seneddol a chynghorwyr ac y darperid ymateb iddynt yn syth.
- Bod modd i deuluoedd godi cŵyn ffurfiol drwy eu cynghorydd lleol.

Nododd aelod iddo dderbyn caniatâd y Swyddog Monitro i gyfeirio at ei brofiad personol o fynd drwy'r broses gwynion fel unigolyn yn y gorffennol. Nododd:-

- Gan nad oedd yn fodlon gyda'r ymateb i'w gŵyn, iddo wneud cais i fynd i gam 2, sef i gael ymchwilydd annibynnol.
- Bod yr unig ymchwilydd Cymraeg y llwyddodd i ddod o hyd iddo yn rhywun a arferai weithio i'r Gwasanaethau Cymdeithasol yng Ngwynedd, ac a oedd, o bosib, â pherthynas agos â rhai aelodau o'r Tîm.
- Gan nad oedd yr ymateb a dderbyniodd i'r ymchwiliad yn wahanol iawn i'r ateb a gafodd i gam 1, iddo gyfeirio'r gŵyn at yr Ombwdsmon.
- Y cafodd ar ddeall bod yr Ombwdsmon ond yn fodlon edrych i mewn i gŵyn petai'r Gwasanaethau Cymdeithasol yn dweud eu bod yn cynnig y gwasanaeth yn y lle cyntaf, ond eto ddim yn gwneud hynny. Os nad oedd y Gwasanaethau Cymdeithasol yn dweud eu bod yn cynnig y gwasanaeth, nid oedd sail i fynd â'r gŵyn ymhellach.
- Ei fod yn hynod siomedig nad oedd yn bosib mynd â'r gŵyn ymhellach a'i fod yn awyddus i rannu ei brofiad personol gan ei bod yn debygol mai dyma oedd profiad eraill hefyd.
- Er nad oedd ganddo ond canmoliaeth i'r ffordd y bu i'r Swyddog Gofal Cwsmer ymdrin ag ef ar y pryd, iddo gael y teimlad mai ceisio amddiffyn y Gwasanaeth oedd y prif ymateb i'r gŵyn, yn hytrach nag edrych sut y gellir gwasanaethu'r cyhoedd yn well yn y dyfodol.

Mewn ymateb, nodwyd:-

- Y dymunid rhoi sicrwydd i'r aelod bod y Gwasanaeth Plant yn cymryd pob cŵyn o ddifri' a bod y Pennaeth yn ymwybodol o bob un cŵyn o fewn y gwasanaeth ac yn cael mewnbwn i ymateb i achwynwyr.
- Bod y Pennaeth hefyd yn cael ei chyfweld fel rhan o gwynion cam 2 gan ymchwilydd annibynnol, ac o ran argaeledd siaradwyr Cymraeg i ymchwilio i gwynion, ei bod yn

gwybod am tua 5 ymchwilydd Cymraeg oedd wedi bod yn ymwneud â chwynion y Gwasanaeth yn ystod y flwyddyn ddiwethaf. Derbynnid, fodd bynnag, y gallai'r sefyllfa fod wedi bod yn wahanol yn ystod y cyfnod Cofid pan oedd yr aelod yn mynd drwy'r broses.

- Bod y Gwasanaeth Plant yn ceisio datrys pob cŵyn ar y camau cyntaf ac yn teimlo eu bod wedi methu os yw cŵyn wedi cyrraedd yr Ombwdsmon.
- Na chredid bod y Gwasanaeth Plant yn ymddwyn yn amddiffynnol a bob pawb bob amser yn barod i ddysgu o'r gwersi a gwella gwasanaethau.
- Nad oedd yna fawr o dueddiadau yn amlygu eu hunain yn y Gwasanaeth Plant gan fod yr achosion i gyd mor unigol ac unigryw a'r cwynion yn ymwneud â phethau eithaf manwl ynglŷn â bywydau pobl.
- Y ceisid gwella cyfathrebu yn barhaus drwy'r timau gwaith cymdeithasol a'r gweithwyr cymdeithasol sy'n ymwneud â theuluoedd.
- Bod trefniadau'r Gwasanaeth Oedolion yn ymdebygu i drefniadau'r Gwasanaeth Plant.

Nodwyd bod nifer o'r cwynion yn ymwneud â diffyg cyfathrebu clir neu gyson a holwyd beth y bwriadai'r ddwy adran ei wneud i atal hyn rhag codi bob tro. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Nad oedd y Gwasanaeth Oedolion yn derbyn llawer o gwynion ynglŷn â diffyg cyfathrebu.
- O ran y Gwasanaeth Plant, y credid bod hyn yn ymwneud â'r ffaith bod teuluoedd yn gallu bod yn siomedig nad yw'r negeseuon sy'n cael eu cyfleu iddynt wedi'u cyfathrebu iddynt o'r dechrau, ond fel y nodwyd mewn ymateb i gwestiwn blaenorol, roedd yn amhosib' dweud ar gychwyn ymchwiliad beth fyddai canlyniad hynny.
- Petai yna bryder gwirioneddol bod gwallau wedi bod mewn cyfathrebu, byddai Tîm Rheoli'r Gwasanaeth Plant yn trafod y materion hynny. Hefyd byddai cyfarfod yn cael ei gynnal gyda'r gweithwr cymdeithasol unigol a'i reolwr i weld oes yna gyfleoedd hyfforddiant pellach neu godi ymwybyddiaeth pellach sydd ei angen ar y gweithiwr, gan hefyd ystyried oes yna faterion disgyblaeth sydd angen eu cyfarch yn deillio o unrhyw gwynion sydd wedi'u cadarnhau.
- Gan fod natur cwynion y Gwasanaeth Plant yn ymwneud â gweithwyr unigol yn hytrach na thimau penodol, bod rhaid edrych ar bob un yn unigol a cheisio cyfarch y materion sy'n berthnasol i'r gŵyn ar yr achos penodol hwnnw.

Holwyd pam bod nifer y cwynion wedi cynyddu gymaint yn y flwyddyn ddiwethaf. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod nifer cwynion y Gwasanaeth Oedolion yn is yn 2020/21 yn ystod y cyfnodau clo ac wedi codi yn ôl i'w lefelau arferol ers hynny. Roedd tabl 2 o'r adroddiad yn nodi bod niferoedd cwynion ffurfiol wedi lleihau o 33 yn ystod 2021/22 i 24 yn ystod 2022/23, ac er nad oedd adroddiad 2023/24 wedi'i baratoi eto, ni ragwelid y byddai'r ffigurau lawer gwahanol i hynny.
- Bod y tabl yn yr adroddiad yn dangos bod y Gwasanaeth Plant hefyd wedi derbyn llai o gwynion yn ystod y flwyddyn ddiwethaf. Er hynny, teimlid bod cwynion i'w croesawu oherwydd bod yna bob amser le i wella a datblygu.
- O bosib' y byddai nifer cwynion cam 2 y Gwasanaeth Plant yn uwch eleni. Roedd 3 ar y gweill ar hyn o bryd ac un wedi'i gwblhau ychydig y tu allan i'r ffenestr adrodd bresennol.
- Y teimlid bod nifer yr ymholiadau gan aelodau seneddol a chynghorwyr ar ran eu hetholwyr ar gynnydd a phwysleisiwyd y gallai darparu ymateb cyflawn ar y cam hwn atal ymholiad rhag datblygu'n gŵyn ffurfiol.

- Bod y Gwasanaeth hefyd yn ymdrin â nifer o faterion sydd ddim yn cyrraedd cam 1 oherwydd bod modd eu datrys i fodlonrwydd unigolion y tu allan i'r drefn gwynion ffurfiol.

Awgrymwyd mai prinder staff yn y Gwasanaeth Oedolion oedd wrth wraidd y rhan helaethaf o'r cwynion. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Y credid bod natur y cwynion yn deillio o ddiffyg o ran y gwasanaethau rheng flaen o ganlyniad i'r heriau recriwtio a chadw staff, boed hynny yn y maes gofal cartref neu yn y maes gofal oedolion yn fwy cyffredinol hefyd o ran cartrefi preswyl.
- Bod nifer y cwynion ynghylch darpariaeth gofal cartref wedi bod yn uwch yn ystod chwarteri olaf 2022/23 a bod hynny'n cyd-fynd â symudiad darparwyr gofal o'r ardal yn ystod y cyfnod hwnnw.
- Bod y sefyllfa'n parhau'n heriol o ran y rhestrau aros am ofal cartref, yn arbennig mewn rhai rhannau o'r sir, ond bod y Gwasanaeth yn gwneud popeth o fewn eu gallu i roi trefniadau mewn lle i geisio cadw'r staff presennol a recriwtio staff o'r newydd, gan gynnwys cynnal ymgyrchoedd recriwtio llwyddiannus.

Nodwyd ei bod yn galonogol deall bod yr ymgyrchoedd recriwtio wedi bod yn llwyddiannus a phwysleisiwyd pwysigrwydd parhau i'w cynnal.

Holwyd pa hawl oedd gan ofalwyr i gyflwyno cŵyn ar ran defnyddwyr gwasanaeth, o gofio bod yr unigolion hynny yn aml iawn hefo capasiti ond yn ddim yn hoffi cwyno. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Yn gyffredinol, bod rhaid gwarchod data personol yr unigolyn sy'n derbyn gwasanaeth ac ni ellid trafod y gwasanaethau mae'r defnyddiwr yn ei dderbyn hefo rhywun arall heb ganiatâd.
- Petai gan unigolyn y capasiti i benderfynu gwneud cŵyn, y gofynnid iddyn nhw wneud hynny eu hunain neu roi caniatâd clir i rywun arall wneud cŵyn ar eu rhan.

Nodwyd bod yr ymateb yn profi pa mor anodd yw gwneud cŵyn yn erbyn y gwasanaeth. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod cyfrifoldeb ar bawb sy'n gweithio yn y maes i adrodd ar unrhyw fater diogelu y mae ganddyn nhw bryder yn ei gylch a bod sefyllfaoedd wedi codi lle mae'r unigolyn sydd wedi codi'r achos diogelu wedi gorfod rhannu hynny gyda'r unigolyn sydd, efallai, yn derbyn y gwasanaeth, gan egluro pam bod y mater yn cael ei godi.
- Bod y cyfathrebu yn amlwg yn allweddol a bod y sefyllfa yn gallu bod yn sensitif hefyd.
- Bod y sefyllfa o ran derbyn cwynion a gwneud y gorau o gwynion a dysgu ohonynt yn hanfodol bwysig i'r Gwasanaethau Cymdeithasol, ond ar yr un pryd, ei bod yn anodd iawn cael y balans cywir mewn sefyllfa sensitif gyda phobl fregus dros ben, a sut mae hyrwyddo pobl i wneud cwynion a sut mae cynnig hynny heb or-gynnig.
- Ei bod yn bwysig bod gennym weithlu effeithiol a chymwys i wneud y gwaith mewn ffordd sensitif.
- Bod pobl ofn cwyno yn aml, ond credid bod derbyn cwynion yn gwneud lles i'r Gwasanaeth, nid yn unig o safbwynt gwyleidd-dra, ond hefyd o ran dysgu a galluogi'r timau i ddarparu'r gwasanaeth gorau bosib'.

Croesawyd y ffaith bod nifer y cwynion wedi gostwng llynedd a nodwyd bod y nifer yn eithaf bychan o ystyried faint o achosion mae'r adrannau yn delio â hwy. Nodwyd nad oedd yn syndod deall bod thema'n dechrau ymddangos o ran cwynion ynghlŷn â gofal cartref, o

ystyried y problemau recriwtio yn y maes, ac awgrymwyd bod hyn yn rhywbeth i gadw golwg arno. Mynegwyd gwerthfawrogiad o'r enghreifftiau o ddiolchiadau a chanmoliaeth yn yr adroddiad a nodwyd bod hyn yn dangos bod yna wyneb dynol i'r gwasanaethau sy'n cael eu cynnig. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Y dymunid diolch am y gwerthfawrogiad o'r diolchiadau yn yr adroddiad gan ei bod yn hollbwysig bod gwaith caled y gweithlu mewn sefyllfaoedd anodd yn cael ei gydnabod.
- O ran y gostyngiad yn nifer y cwynion, nad peidio derbyn cwynion oedd y nod, eithr galluogi pobl i gwyno gymaint ag sy'n briodol.

Cyfeiriwyd at y sylw yn yr adroddiad y derbyniwyd 3 o gwynion ynglŷn ag ansawdd gwaith un o'r darparwyr allanol a gomisiynwyd i ddarparu gwasanaethau Taliadau Uniongyrchol i ddefnyddwyr gwasanaeth, a holwyd beth oedd yr Uned Fusnes wedi'i wneud i sicrhau bod yr ansawdd wedi gwella. Mewn ymateb, nodwyd bod y cytundeb gyda'r cwmni wedi dod i ben a bod y gwasanaeth yn cael ei ddarparu'n fewnol bellach.

Ar derfyn y drafodaeth, eglurwyd ei bod yn arferol i gyflwyno'r eitem hon i'r pwyllgor craffu ym mis Medi bob blwyddyn. Ymddiheurwyd bod adroddiad 2022-23 wedi cyrraedd yn hwyr a nodwyd y byddai adroddiad 2023-24 ar gael yn eithaf buan ar gyfer ystyriaeth yn y misoedd nesaf.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad gan nodi ei bod yn braf gweld y diolchiadau, a bod y pwyllgor yn craffu Adroddiad Blynyddol y Weithdrefn Cwynion, Ymholiadau a Diolchiadau ar gyfer 2023-24 pan fydd yn barod yn y misoedd nesaf.

6. GWASANAETH EGWYL FER (TÎM INTEGREDIG DERWEN)

Cyflwynwyd – adroddiad yr Aelod Cabinet Plant a Theuluoedd ar y gwasanaeth Egwyl Fer (Tîm Integredig Derwen). Gwahoddwyd y pwyllgor i graffu cynnwys yr adroddiad er mwyn cael sicrwydd bod darpariaeth addas ar gael i bawb sydd angen y gwasanaeth.

Gosododd yr Aelod Cabinet y cyd-destun gan ddiolch i'r holl staff am eu gwaith diflino a'u brwdfrydedd a'u cariad wrth weithio hefo'r plant mwyaf bregus yng Ngwynedd. Ymhelaethodd y Pennaeth Cynorthwyol Adnoddau - Plant a Chefnogi Teuluoedd ar gynnwys yr adroddiad ac yna rhoddwyd cyfle i'r aelodau ofyn cwestiynau a chynnig sylwadau.

Nodwyd bod yr adroddiad a'r cyflwyniad yn amlygu'r galw anferthol am y gwasanaeth egwyl fer, a'i bod yn amlwg bod yna waith gwyach iawn a hanfodol yn mynd yn ei flaen.

Tynnwyd sylw at yr angen am wasanaeth egwyl fer ar gyfer oedolion yn ogystal, ond eglurwyd bod yr eitem hon yn trafod y ddarpariaeth ar gyfer plant yn unig.

Mynegwyd pryder o ddeall fod nifer y gwirfoddolwyr wedi gostwng o 20 cyn y cyfnod Cofid i 3 erbyn hyn. Holwyd beth sy'n cael ei wneud i geisio recriwtio rhagor o wirfoddolwyr, a gofynnwyd oedd modd defnyddio'r gwirfoddolwyr presennol mewn ymdrech i geisio denu rhagor. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Gan na fu'n bosib' parhau â'r cynllun egwyl fer dros y cyfnodau clo, y collwyd nifer o wirfoddolwyr wrth i bobl symud yn eu blaenau.
- Bod y Swyddog Egwyl Fer yn cyfarfod yn rheolaidd â Phrifysgol Bangor, sef y prif gysylltiad o ran yr ymgyrchoedd recriwtio.

- Y cytunid â'r sylw ynglŷn â defnyddio gwirfoddolwyr presennol, ond na ellid gwneud mwy nag amlygu bod y cyfleoedd yn bodoli a bod mor rhagweithiol â phosib' o safbwynt ymateb i unrhyw ymholiadau.
- Bod 5 darpar wirfoddolwr yn mynd drwy'r broses DBS ar hyn o bryd a mawr obeithid y byddai'r unigolion hyn ar gael i'r gwasanaeth yn fuan er mwyn gwneud gwahaniaeth.
- O bosib' bod yr argyfwng costau byw yn effeithio ar awydd pobl i roi eu hunain ymlaen i wirfoddoli, ond yn sicr byddai'r Gwasanaeth yn dyfalbarhau i geisio cynyddu'r nifer.

Holwyd pa wasanaeth a gynigir i deuluoedd plant ag anghenion llai dwys ynghyd â beth yw'r rhagolygon ar gyfer y dyfodol o ystyried bod y galw yn cynyddu o flwyddyn i flwyddyn. Gofynnwyd hefyd a ellir bod yn hyderus y byddwn yn gallu cwrdd â'r anghenion dwys, heb son am yr anghenion eraill, yn wyneb sefyllfa gyllidol y Cyngor ar gyfer y blynyddoedd nesaf. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod y cwestiynau yn adlewyrchu'r heriau mae'r Gwasanaeth yn eu hwynebu ac yn amlwg yn eu trafod o ran datblygiad, ayb, a sut i addasu'r gwasanaeth i gyfarch yr anghenion sy'n codi.
- Bod y ddarpariaeth bresennol yn cyfarch amrywiaeth o anghenion, ac nid yr anghenion uwch yn unig, gyda'r anghenion uwch yn tueddu i fod yn egwyl fer yn Hafan y Sêr a mwy o oriau cefnogol efallai na'r anghenion is.
- Bod amrywiaeth o anghenion yn cael eu darparu yn yr oriau cefnogol a bod ceisio dadansoddi rhywfaint o hynny yn ddarn o waith na lwyddwyd i'w wneud efallai ar gyfer yr adroddiad hwn, ond y gellid ei wneud mae'n debyg gyda rhywfaint o ymdrech.
- Bod gweithgareddau'r gwasanaeth gwirfoddoli yn benodol ar gyfer y lefelau is o anghenion, gyda llai o ddibyniaeth ar, efallai, asesiad gweithiwr cymdeithasol i fod yn darparu hynny, tra bod yr asesiad gofal a chefnogaeth gan weithiwr cymdeithasol yn rhan allweddol o'r gofyn yng nghyswllt y gwasanaethau dros nos a'r gwasanaethau cefnogol mwy dwys.
- Bod cyfarch yr anghenion i'r dyfodol yn mynd i fod yn her, yn enwedig o ystyried sefyllfa ariannol y Cyngor, a petai yna asesiadau sy'n dangos yr angen, bod cyfrifoldeb ar y Gwasanaeth i ddarparu hynny rhywsut. Dyma'r her a wynebier o ran cynllunio gwasanaethau ac ni ellid ateb gydag unrhyw sicrwydd o safbwynt sut mae'r cynnydd yn y galw yn mynd i newid eto.

Holwyd a oes yna restr aros i fynd i Hafan y Sêr, ac os felly, am ba hyd mae unigolion ar y rhestr aros honno. Gofynnwyd hefyd ydi Hafan y Sêr yn llawn bellach yn dilyn Cofid. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Er bod rheolwr Hafan y Sêr yn ceisio uchafu'r niferoedd sy'n gallu aros yn yr uned bob nos, ei bod yn her i lenwi'r 6 gwely yn yr uned drwy'r adeg, ond nid oedd hynny oherwydd rhesymau staffio. Roedd staffio'r uned wedi bod yn eithaf sefydlog bob amser, ac yn ogystal â'r staff ar gytundebau sefydlog, roedd yna hefyd banc o staff wrth gefn ar gyfer sefyllfaoedd unigol.
- Bod rhaid amrywio staffio i gyd-fynd ag anghenion y plant, e.e. roedd rhai plant ddim yn cysgu drwy'r nos a rhai plant angen 2 aelod staff ar eu cyfer, ac roedd hyn oll yn rhan o'r gwaith cynllunio wrth dderbyn plentyn i'r uned.
- Mai'r ffactor hwn oedd weithiau'n arwain at y ffaith bod plentyn yn gorfod aros am le yn yr uned, gan fod rhaid ystyried pa blant eraill fydd yn aros yn yr uned ar yr un pryd â'r plentyn yna, a beth yw anghenion yr holl blant ac ydi'r anghenion hynny yn cyd-blethu hefo'i gilydd.

- Y gellid cael anghenion eithaf heriol gydag ambell blentyn sy'n gallu ansefydlogi plant eraill, ac roedd hynny i gyd yn nwylo'r rheolwr o safbwynt y gwaith paratoi.
- Bod y rhestr aros am le dros nos yn yr uned yn gallu bod oddeutu 3 mis, ond bod hynny'n cynnwys cyflwyno'r plentyn yn raddol i'r uned yn ystod y cyfnod.
- O ran oedrannau'r plant sy'n agored i Derwen yn gyffredinol, bod mwy o blant ifanc yn dod i mewn nag sydd o blant hŷn yn gadael ar hyn o bryd. Credid bod yr un peth yn wir am Hafan y Sêr, ac roedd hyn yn mynd i gael effaith ar y capasiti a'r trosiant a'r rhestrau aros yn y diwedd. Roedd hyn hefyd yn her feunyddiol o safbwynt cynllunio addasiadau, sy'n cael eu cynllunio fisoedd ymlaen llaw.
- Bod y Gwasanaeth yn falch iawn o'r ddarpariaeth yn Hafan y Sêr, ond bod angen rhagor o ddarpariaeth o'r fath i ddiwallu'r angen.
- Bod y budd mae'r teuluoedd yn cael o'r plentyn yn treulio noson neu ddwy yn yr uned yn enfawr, ac yn cadw teuluoedd hefo'i gilydd.
- O ran capasiti yn gyffredinol a'r rhestrau aros, bod teuluoedd yn gallu mynd trwy gyfnod o argyfwng lle mae newidiadau'n digwydd ac ymddygiad y plentyn, o bosib, yn fwy heriol nag arfer, a bod yr uned yn ceisio'u gorau i ymateb i sefyllfaoedd o'r fath drwy gynnig ac addasu'r arosiadau.

Yn ei sylwadau cloi, nododd yr Aelod Cabinet:-

- Iddi gael sgwrs gyda Swyddog Gwirfoddoli Prifysgol Bangor ynglŷn â'r mater hwn a bod yna drafodaethau yn mynd rhagddynt i gefnogi gwaith ffantastig y Swyddog Egwyl Fer yn ceisio recriwtio mwy o wirfoddolwyr.
- Bod y Cabinet wedi gwarchod cyllid y math hwn o ddarpariaeth ar gyfer y plant mwyaf bregus hyd yn hyn, ond bod y Cyngor yn wynebu heriau cwbl ddigynsail dros y blynyddoedd i ddod. Gan hynny, byddai'n gwerthfawrogi cefnogaeth y pwyllgor i sicrhau nad ydi'r plant yma'n colli ceiniog o'r ddarpariaeth a byddai hithau'n gwneud popeth o fewn ei gallu i sicrhau nad ydi'r ddarpariaeth yn wynebu toriadau, o gofio'r cyd-destun.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad gan ddiolch i bawb sy'n gweithio yn y Gwasanaeth Egwyl Fer, a mynegi gobaith y bydd y cyllid ar gael i barhau i gynnig y gwasanaeth i bawb sydd ei angen fel mae amser yn mynd yn ei flaen.

7. GRŴP TASG A GORFFEN CYNLLUN AWTISTIAETH

Cyflwynwyd – adroddiad Cadeirydd y Grŵp Tasg a Gorffen Cynllun Awtistiaeth, y Cynghorydd Elwyn Jones, yn gwahodd y pwyllgor i graffu canfyddiadau ac argymhellion y Grŵp Tasg a Gorffen.

Yn absenoldeb y Cynghorydd Elwyn Jones o'r cyfarfod, cyflwynwyd yr adroddiad gan y Rheolwr Gwasanaeth Democratiaeth ac Iaith. Nodwyd bod Cadeirydd y Grŵp Tasg a Gorffen yn dymuno:-

- Diolch i'r holl swyddogion, nid yn unig am eu gwaith yn paratoi cyn cyfarfod y grŵp tasg, ond hefyd am eu cyfraniad yn ystod y cyfarfod a'u hatebion clir a gonest.
- Diolch i'w gyd-gynghorwyr am y gwaith o baratoi cyn y cyfarfod a chyflwyno cwestiynau mor dda yn ystod y cyfarfod, a'i fod o'r farn bod yna sicrhau dealltwriaeth glir wedi dod yn sgil y cwestiynu a'r ymatebion cadarn.
- Pwysleisio bod gan bob un o'r aelodau hefyd rôl allweddol i ymgymryd â'r hyfforddiant sydd ar gael yn y maes awtistiaeth.

Rhoddyd cyfle i'r aelodau ofyn cwestiynau a chynnig sylwadau.

Nododd aelod o'r Grŵp Tasg a Gorffen:-

- Fod profiad personol a mewnwelediad proffesiynol y Cyngorwyr Dawn Jones a Gwynfor Owen wedi llywio trafodaethau'r Grŵp, a diolchodd iddynt am eu cyfraniadau gwerthfawr.
- Y bu'n fraint cydweithio a gweld y gwaith sy'n mynd i mewn i'r maes awtistiaeth ac y cafwyd tryloywder clir a thrafodaeth onest gyda'r swyddogion.
- Y dymunai dynnu sylw'n benodol at argymhelliad 3, sy'n ymwneud â sicrhau bod datblygiad unrhyw ysgol newydd neu addasiadau i unrhyw ysgol i'r dyfodol yn addas i unigolion gydag awtistiaeth, ac argymhelliad 4, sy'n galw am ddiweddariad i'r pwyllgor ymhen 12 mis pellach o weithredu i sicrhau fod cynnydd yn parhau i ddigwydd.

Nododd y Cyfarwyddwr Statudol Gwasanaethau Cymdeithasol:-

- Bod hwn yn adroddiad ardderchog a'i fod yn falch bod y Grŵp wedi mynd i'r afael â'r pwnc hynod bwysig yma.
- Bod y maes awtistiaeth yn faes sy'n cynyddu o ran y niferoedd o bobl sydd angen cymorth ac yn faes sy'n cynyddu o ran cymhlethdod hefyd.
- Mai un o'r ffactorau heriol yw mai grant sy'n talu am ganran sylweddol o'r Tîm Awtistiaeth newydd, a gan nad oes sicrwydd y bydd Llywodraeth Cymru yn diogelu'r arian yma i'r dyfodol, bod angen diogelu'r Cyngor a'r bobl sy'n derbyn y gwasanaethau drwy edrych ar hynny.
- Yn sicr bod angen cymryd cyngor wrth gynllunio unrhyw adeilad newydd neu addasiad i unrhyw un o adeiladau'r Cyngor neu ysgolion er mwyn sicrhau eu bod yn addas i unigolion gydag awtistiaeth, ond y byddai'n awgrymu diwygio geiriad argymhelliad 3 fel a ganlyn er mwyn adlewyrchu'r ffaith bod gan yr Adran Addysg eu tîm eu hunain sydd â'r arbenigedd penodol o ran adeiladau ysgolion, a hefyd i amlygu'r cyfrifoldebau yn glir:-

Argymhell fod y Pwyllgor Craffu, ar y cyd â'r Aelod Cabinet Plant a Theuluoedd, yn cysylltu gyda'r Aelod Cabinet Tai ac Eiddo i sicrhau mewnbwn gan y Gwasanaeth Anghenion Dysgu Ychwanegol i ddatblygiad unrhyw ysgol newydd neu addasiadau i unrhyw ysgol i'r dyfodol er mwyn ei gwneud yn addas i unigolion gydag awtistiaeth e.e. gofod tawel, gallu lleihau'r golau ayyb. Byddai'n fuddiol sefydlu'r egwyddor o sicrhau mewnbwn gan y Tîm Awtistiaeth (Adran Plant ac Oedolion) ar gyfer unrhyw ddatblygiad newydd neu addasiad i unrhyw adeilad arall.

Croesawyd gwaith y Grŵp Tasg a Gorffen a nodwyd bod hyn yn un enghraifft o'r hyn mae'r Pwyllgor Craffu Gofal wedi'i wneud i sicrhau y rhoddir sylw priodol i bobl ag awtistiaeth. Diolchwyd i bawb am y gwaith ac yn enwedig y cyngorwyr hynny oedd wedi mynnu bod sylw priodol yn cael ei roi i'r maes awtistiaeth yn dilyn derbyn cŵyn am y gwasanaeth rai blynyddoedd yn ôl.

Nododd yr Aelod Cabinet Plant a Theuluoedd:-

- Y byddai argymhellion y Grŵp Tasg a Gorffen yn fuddiol iawn a'i bod yn cytuno â sylwadau'r Cyfarwyddwr Statudol Gwasanaethau Cymdeithasol ac yn hapus i gefnogi mewn unrhyw ffordd y gallai.
- Y byddai'n annog yr aelodau i fynd ar y Bws Awtistiaeth a bod yna drafodaethau wedi'u cynnal ynglŷn â chynnal hyfforddiant y tu hwnt i'r Bws Awtistiaeth ar sut i gefnogi staff er mwyn cefnogi teuluoedd lle mae plentyn yn aros am ddiagnosis neu hefo diagnosis.

Nododd yr Aelod Cabinet Addysg:-

- Ei bod hithau'n teimlo'n gryf iawn ynglŷn â'r maes pwysig hwn hefyd ac yn falch o weld yr adroddiad a'r argymhellion a'r ymgais ddiwyll ac amlwg i hybu cydweithio ar draws timau a sefydliadau, sydd mor bwysig.
- Y cytunai â'r sylw o ran cyfeirio elfen o'r gwaith at y Gwasanaeth ADY.
- Ei bod yn croesawu'r cyfeiriad at ochel rhag gadael i unigolion sydd ag awtistiaeth yn unig (h.y. heb anhawster dysgu) ddisgyn trwy'r rhwyd oherwydd bod sicrhau cefnogaeth i bobl sydd ddim yn amlygu eu hawtistiaeth bob amser yn hynod bwysig.
- Ei bod yn cytuno'n llwyr â'r angen i ystyried anghenion plant a phobl ifanc sydd hefo awtistiaeth wrth gynllunio ysgolion a'r angen am ardaloedd tawelach fel bod gan unigolion ofod i encilio iddo yng nghanol bwrlwm ysgol.
- Bod ganddi bryder am y rhestrau aros am ddiagnosis a phryder am y bobl ifanc hynny y mae amgylchedd yr ysgol yn ormod iddynt a'r diffyg cefnogaeth gyson i'w hanghenion penodol.
- Ei bod yn achub ar bob cyfle i gyfleu'r neges i Lywodraeth Cymru ynglŷn â'r heriau staffio a heriau capasiti, yn enwedig ym maes seicolegwyr addysg.
- Ei bod yn croesawu'r adroddiad a'r argymhellion ac yn hapus i gydweithio o ran yr elfennau sy'n berthnasol i'r maes addysg.

Holwyd a fwriedid ymestyn yr hyfforddiant awtistiaeth i holl staff yr ysgolion, yn cynnwys staff arlwygo a staff glanhau ayb. Mewn ymateb, nodwyd y byddai'r Aelod Cabinet Addysg yn holi'r Adran ynglŷn â hynny ac yn mynegi pa mor bwysig yw ymestyn yr hyfforddiant i bawb oherwydd sensitifrwydd o gwmpas bwydydd a gwadau gwahanol ayb.

Nododd yr Aelod Cabinet Plant a Theuluoedd:-

- Bod cyfeiriad yng Nghynllun Cydraddoldeb y Cyngor at anghenion pobl niwroamrywiol a bod bwriad i edrych ar gyflogaeth a materion cydraddoldeb yng nghyd-destun niwroamrywiaeth ac yn sgil Adolygiad Buckland o Gyflogaeth Awtistiaeth.
- Y cytunai â'r sylw ynglŷn â phrinder bobl broffesiynol, yn enwedig seicolegwyr addysg, i weithio yn y maes, a bod llythyrau wedi'u hanfon at y Gweinidog Addysg yn galw am sefydlu cwrs Seicoleg Addysg ym Mhrifysgol Bangor gan y byddai hynny o fudd mawr i bobl Gogledd Cymru.

PENDERFYNWYD

- 1) Derbyn canfyddiadau'r Grŵp Tasg a Gorffen.**
- 2) Gofyn i'r gwasanaeth:-**
 - **gynnal awdit o sefyllfa hyfforddiant staff proffesiynol sy'n gweithio yn y maes fel cam cyntaf.**
 - **Yna ystyried gosod targed ar gyfer cyflawni hyfforddiant gan anelu i'w cynnwys ar y rhaglen hyfforddiant craidd fel a ganlyn:-**
 - a) staff sy'n gweithio neu'n dod i gyswllt gyda phobl ag awtistiaeth (fesul adran a chan gynnwys ysgolion) a**
 - b) hyfforddiant codi ymwybyddiaeth ymhlith holl staff y Cyngor.**
 - **adeiladu ar yr hyfforddiant i staff mewn ysgolion a meddygfeydd ynghylch cyfeirio at y Tîm Niwro-ddatblygiadol mewn achosion nad ydynt yn gymwys.**
 - **annog yr holl Gynghorwyr i ddilyn yr e-fodiwl hyfforddiant Ymwybyddiaeth o Awtistiaeth a mynychu dyddiau agored ar draws y Sir sy'n galluogi pawb i gael profiad ar y bws awtistiaeth.**
- 3) Argymhell fod y Pwyllgor Craffu, ar y cyd â'r Aelod Cabinet Plant a Theuluoedd, yn cysylltu gyda'r Aelod Cabinet Tai ac Eiddo i sicrhau mewnbyn gan y Gwasanaeth Anghenion Dysgu Ychwanegol i ddatblygiad unrhyw ysgol newydd neu addasiadau i unrhyw ysgol i'r dyfodol er mwyn ei gwneud yn addas i unigolion gydag awtistiaeth e.e. gofod tawel, gallu lleihau'r golau ayyb. Byddai'n fuddiol sefydlu'r egwyddor o sicrhau mewnbyn gan y Tîm Awtistiaeth**

- (Adran Plant ac Oedolion) ar gyfer unrhyw ddatblygiad newydd neu addasiad i unrhyw adeilad arall gan y Cyngor.**
- 4) Yn sgil pryder fod y cynllun yn cael ei ariannu trwy grant yn gyfredol, bod y Pwyllgor Craffu Gofal yn gofyn am ddiweddariad ymhen 12 mis pellach o weithredu i sicrhau fod cynnydd yn parhau i ddiwydd, gan ofyn am fewnbwn Addysg ac Iechyd unwaith eto.**

Dechreuodd y cyfarfod am 10.30yb a daeth i ben am 12.25yp.

Cadeirydd